

Fordított díván

Szerkesztői gondolatok a Nyugat -keleti díván verseinek magyar fordításairól 1

Goethe szerint

„Háromféle fordítás van. Az első a saját gondolkodásmódunk (Sinn) révén ismertet meg bennünket a külfölddel; erre a célra az egyszerű prózai fordítás a legjobb. A próza ugyanis azzal, hogy bárminémű költői művészet valamennyi sajátosságát megszünteti és a költői lelkesedést egyfajta közös vízszintre húzza le, eleinte a lehető legnagyobb szolgálatot teszi, tudniillik nemzeti otthonosságunk, mindennapi életünk közepette lep meg bennünket az idegen kiválósággal, és anélkül hogy tudnánk róla, miként történik ez velünk, magasabbrendű hangulatot kölcsönözvén, valóban épületesen hat ránk.³ Luther bibliafordítása bármikor képes efféle hatást előidézni.[...]

Ezután következik a második korszak, amikor az ember igyekszik ugyan belehelyezkedni a külföldi állapotokba, de valójában nem törekszik egyébire, mint hogy magáévá téve az idegen gondolkodásmódot (Sinn), azt mindjárt a saját gondolkodásmódjával (Sinn) adja elő. Az ilyen korszakot a szó legtisztább értelmében parodisztikusnak⁴ nevezném. Többnyire szellemes emberek érzik hivatva magukat efféle foglalatosságra. A franciák valamennyi költői mű fordításánál ily móddal élnek; Delille⁵ fordításaiban százával találunk erre példát. Amikor az idegen szavakat saját szájához igazítja, a francia az érzésekkel, gondolatokkal, sőt még a tárgyakkal is ugyanígy jár el, minden egyes idegen gyümölcs helyébe valami olyan pótlékot kíván, ami az ő saját földjén termett. Ehhez a fajtához tartoznak Wieland fordításai; neki is olyasféle sajátos észjárása és ízlése volt, ami csak annyiban közeledett az antikvitáshoz, a külföldhöz, amennyiben az számára kényelmes volt. E kiváló férfiú kora reprezentánsának tekinthető: rendkívüli mértékben hatott azáltal, hogy éppen azt, ami tetszett neki, amint elsajátította és közzé tette, kortársainak is kellemesen és élvezetesen tudta tálni.

Mivel azonban sem a tökéletességben, sem a tökéletlenségben nem tarthat ki az ember sokáig, hanem hát egyik változást szükségképpen követi a másik, ennél fogva megérhettük a harmadik korszakot, amely a legmagasabbrendűnek és a végsőnek nevezhető, jelesül azt a korszakot, amikor a fordítás arra törekszik, hogy az eredetivel azonosat alkosson, vagyis nem az a szándéka, hogy helyettesítse valamivel amaszt, hanem hogy a helyébe lépjen. Ez a fajta fordítás eleinte a legnagyobb ellenállásba ütközött; mivel az a fordító, amelyik szoroson kötődik az eredetihez, többé-kevésbé feladja nemzete eredetiségét, és ilyenformán valami olyan harmadik jön létre, amihez a sokaság ízlését hozzá kell szoktatni előbb. A soha elég nagyra nem becsülhető Voss eleinte nem tudta kielégíteni a közönséget, mígnem az emberek lassanként bele-belehallgattak, beleszoktak az új módiba. [...] Mármost a Hammer-féle⁸ munkák a keleti remekművek többnyire hasonló kezelésére utalnak, mely művek esetében főleg a külső formákhoz való közelítés ajánlatos.”

1819